

Vendula Vlková Hingarová: La administración del lenguaje del náhuatl en México

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Středisko ibero-amerických studií

Historické vědy – Iberoamerikanistika

Španělsky psaná disertační práce Venduly Vlkové Hingarové si za cíl vytkla prozkoumat jazykovou situaci a jazykový management nahuatlu v řečové komunitě v distriktu Chicotepec ve huastické oblasti, a to i ve vztahu k postavení jazyka nahuatlu v celomexickém kontextu. Pro splnění vytyčeného a náročného cíle autorka provedla rozsáhlý a dlouhodobý výzkum v terénu, který už sám o sobě je hoden obdivu a ocenění.

Práce od prvních stránek vykazuje hlubokou obeznámenost a zkušenost autorky jak s metodami práce v terénu (které již několikrát praktikovala nejen v Mexiku), tak i s vlastním kontextem zkoumané problematiky, jazykovou situací v huastické oblasti i v celém Mexiku, a to jak z diachronní, tak i synchronní perspektivy (zejm. kap. 4). To se projevuje např. již na úvodních stranách, kde autorka velmi výstižně – a pro čtenáře, který mexickou situaci detailně nezná, velmi zajímavě – charakterizuje zásadní rozdíly v postavení klasického nahuatlu a současných nahuaských variet v mexickém diskursu.

Četné zkušenosti s prací v terénu se vynikajícím způsobem projevují v promyšlení, volbě i hodnocení efektivnosti různých metod terénního sběru dat (zejm. kap. 3), i v jejich pozdějším zpracování, analýze a prezentaci (k čemuž slouží zejména hlavní část práce, kap. 5). Důkladné znalosti však autorka prokázala i při zasazení celé práce do příslušných teoretických rámců (kap. 2). Práce po metodologické i teoretické stránce ukazuje na velkou vyspělost a zralost autorky, která v oblasti sociolingvistického výzkumu není žádným nováčkem.

Množství odvedené terénní práce je skutečně obdivuhodné, jak co do počtu subjektů, se kterými byly vedeny rozhovory, tak i do množství dalších aktivit, které autorka při úsilí o získání objektivního a celostního obrazu zkoumané situace vykonala. V tomto ohledu jsou nesmírně zajímavé postřehy a závěry vzešlé ze zúčastněného pozorování, které ukazují, že se autorce podařilo díky jejímu nasazení a empatii proniknout k samému jádru zkoumané problematiky. Součástí tohoto nasazení a empatie – jakož i metodologické důslednosti – bylo v neposlední řadě i zvládnutí samotného nahuaského jazyka, další aspekt hodný obdivu.

Velmi rozsáhlé jsou také znalosti literatury, jak týkající se různých aspektů minulé i současné situace nahuatlu v Mexiku a s tím spojených otázek jazykového plánování, bilingvního vzdělávání i celého sociálního kontextu, tak ovšem i teoretické literatury, která o otázkách jazykového plánování a o dalších pro obsah práce významných tématech pojednává obecně. Znalosti literatury jsou příkladné jak co do rozsahu, tak co do hloubky, o čemž svědčí promyšlená práce s citovanou literaturou v průběhu celé disertace.

Velmi ilustrativní je pak soubor závěrečných příloh, kde autorka grafickou formou prezentuje podrobná data, ze kterých dříve tak přesně a přesvědčivě vyvozovala své závěry o jazykové situaci a tendencích v chicotepecké komunitě. Jde zejména o jí vypracovanou metodu znázornění mezigeneračního přenosu jazyka pomocí „genealogických stromů“. Čtenáři se tak do rukou dostává cenný soubor utříděných primárních dat, který mu umožňuje jak ověřit závěry autorky, tak i v případě zájmu přemýšlet nad dalšími možnostmi jejich analýzy.

Autorčiny konkluze jsou nesmírně zajímavé a objevné – například takovým pro mě bylo zjištění, že proces hispanizace ve zkoumané oblasti byl nastartován až v posledních pár desítkách let, nicméně s o to větší razancí, která se odráží v „nepřipravenosti“ mluvčích na bilingvní situaci a na „zacházení“ s oběma jazyky v této nové situaci. V důsledku toho je náhuatl třeba řadit k potenciálně ohroženým jazykům i přes relativně vysoký počet

současných mluvčích (1,5 miliónu). Dalším nesmírně zajímavým pojednáním byla pro mě např. otázka autoidentifikace mluvčích (kap. 5.2).

Četba této poutavé práce byla velmi inspirující a několik myšlenek zde nabízím jako možná témata k debatě při obhajobě:

1. V textu se příliš nepracuje s tradičním pojmem jazykové loajality (viz např. J. Fishman [ed.] [1966], *Language loyalty in the United States*, The Hague: Mouton). Bylo by možné ho při popisu dané situace také využít, nebo se ukázal jako neužitečný / nadbytečný / neaplikovatelný?

2. Autorka tlumočí různé názory o počtu nahuaských variet (které jdou od jednotek do řádu stovek), kde se v literatuře objevuje i dosti chaotické hodnocení na škále dialekt/jazyk. Jaké by byly její vlastní závěry v tomto ohledu? O kolika nahuaských jazycích/dialektech by z lingvistického hlediska bylo rozumné v dnešní době hovořit?

3. Ve vlastním výzkumu jsem se setkávala s tím, že mluvčí uváděli užívání prestižnější jazykové variety s mladší generací v daleko větší míře, než se pak potvrdilo při pozorování, případně při konfrontaci s dalšími získanými daty. Setkala se autorka s podobným jevem, kdy mluvčí uváděli častější užívání španělštiny např. se svými dětmi, než se jí potvrdilo při pozorování, která naopak ukazovala na větší přítomnost nahuatlu?

4. Čím si autorka vysvětluje odmítnutí autoidentifikace jako nahua? Je autoidentifikace jako masahualli vlastní všem venkovským oblastem, kde se hovoří nahuatl, nebo je to jev specifický pro zkoumaný huastecský region?

Takto zajímavá a významná práce by si rozhodně zasloužila zveřejnění formou monografie, aby se dostala k většímu okruhu odborných zájemců. Jen bych před tím doporučovala – a to je vlastně jediná výtku vůči předloženému textu – jazykovou a typografickou revizi. Patrně nutnost neodkladného odevzdání práce neumožnila autorce věnovat tolik času závěrečné redakci, jakou by si po obsahové stránce tak kvalitní práce zasloužila. To se projevuje např. i v nekorespondenci některých odkazů v textu a v závěrečné bibliografii (na s. 203 první položka Hingarová 2008 by – soudě z textu – měla být asi 2006; chybí např. Hingarová 2003, Ramírez 1995, Zimmermann 2010, citování v textu; na s. 200 zdvojení položky England 1996 apod.). Je to však jen nepatrný stín na jinak oslnivé práci. Její vysoká úroveň, původnost, metodologická propracovanost, odpovídající zasazení do teoretického rámce i do diachronního a synchronního kontextu a v neposlední řadě i plné splnění vytčeného cíle si nezasluhují nic jiného než **jednoznačné doporučení k obhajobě**.

Mgr. Lic. Lenka Zajícová, Ph.D.
Katedra romanistiky FF UP Olomouc

V Olomouci 13. května 2011